

**FLEKSIBILAN PRISTUP IZGRADNJI I
KONVERZIJI MREŽA DALJINSKOG GREJANJA U
NISKOTEMPERATURSKE, SA POVEĆANOM
UPOTREBOM LOKALNIH SOLARNIH SISTEMA, U
SKLADU SA PROJEKTOM HORIZON 2020**

Roberto Garay Martinez¹, Victor Sanchez Zabala¹, Bojan Bogdanovic², Radmilo Savic²

¹Sustainable Construction Division, Tecnalia, ²PUC “Beogradske elektrane”

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research
and innovation programme under grant agreement No 768567

Opšti ciljevi

- Razvoj RELaTED ULT koncepta u 4 demonstraciona projekta u Evropi.
  - Demonstracija i prikaz tehničke održivosti RELaTED
  - Razvoj dinamičkih energetskih modela demonstracionih lokacija
  - Garancija blagovremenog sprovođenja ciklusa projektovanja- tenderisanja- izgradnje – ispitivanja- analize u svim oblastima
  - Prilagođavanje RELaTED projekta radi usklađivanja sa lokalnim građevinskim / HVAC propisima i drugim administrativnim zahtevima
  - Eksperimentalna procena ULT DH koncepta i podsistema u stvarnim operativnim uslovima
  - Izrada studija opravdanosti radi izgradnje novih mreža daljinskog grejanja.
  - Izbor lokacija kandidata za energije dobijenu iz otpada/OIE
  - Studije opravdanosti.
  - Administrativne mape trase

Demonstraciona mesta

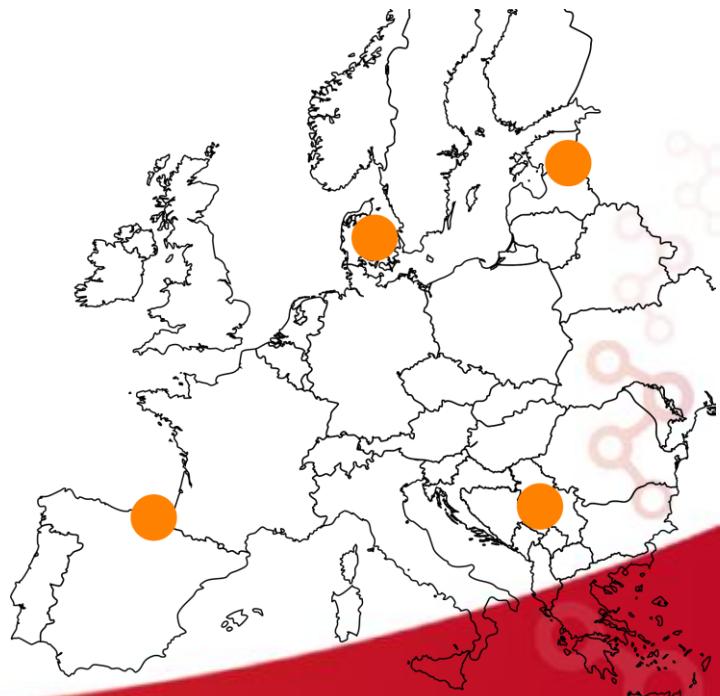
Očekivani razvoj

RELaTED će biti demonstriran na 4 odabране lokacije:

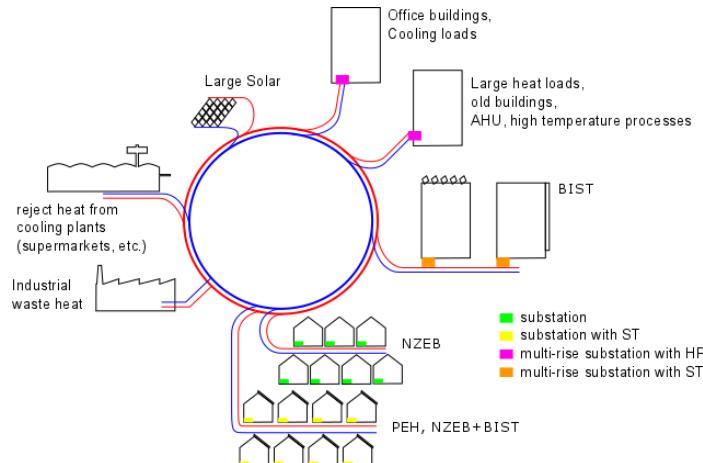
- Izgradnja na zelenoj površini VINGE, DK
- Mreža daljinskog grejanja sa velikim udalom biomase u TARTU, EE
- Velika mera daljinskog grejanja sa inkorporacijom velikih resursa OIE u BEOGRADU, SR
- Korporativna mreža daljinskog grejanja u IURRETA, ES

2 regiona za studije opravdanosti:

- Mazovia, PL
- Baskija, ES

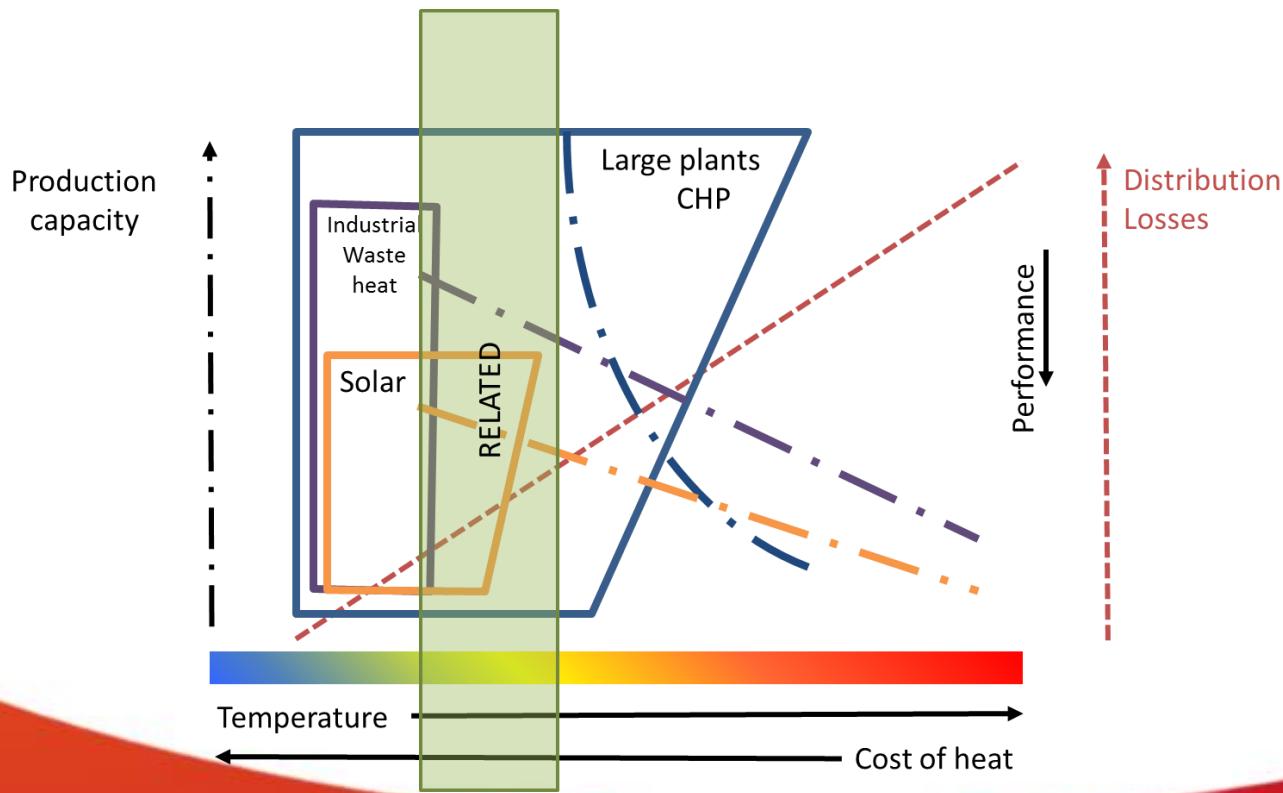
Ciljevi projekta

Koncept RELaTED

- Ultra-nisko temperturni (ULT) sistem ($\sim 45^{\circ}\text{C}$)
- Decentralizovana mreža daljinskog grejanja
- Zgrade kao energetski čvorovi
- Podstanice koje omogućavaju dvosmernu razmenu toplotne energije
- Uključivanje izvora toplote niskog stepena
- Toplotne pumpe vraćaju toplotu iz hlađenja (klimatizacija, ventilacija, hlađenje supermarketa itd.).
- Decentralizovani solarni sistemi ugrađeni u zgradama

Temperature i tehnologije

Temperatura - ciljevi

Tipični temperaturni nivoi za postojeće mreže daljinskog grejanja i cilj ULT za ovaj projekat:

- - DG visoko temperaturni sistem (HT), 100/50 °C
- - DG nisko temperaturni sistem (LT), 80/40 °C
- - DG veoma nisko temperaturni sistem (VLT), 60/30 °C
- - **DG Ultra nisko temperaturni sistem (ULT), 45/30 °C**
- - sistemi daljinskog hlađenja (SDG), 10/15 °C

ULT DH

**Ultra Low
Temperature
District Heating**

Sistemi za grejanje prostora, posebno će se baviti opcijama / preprekama za prilagođavanje postojećih sistema za grejanje prostora projektovanih za veću temperaturu za rad na nižim temperaturama. Indikativne projektovanje temperature sistema grejanja za različite sisteme daljinskog grejanja su sledeće:

- - DG 100°C(potis)/50°C(povrat) -> Grejni sistem 90°C(flow)/50°C(return) -> Tip sistema: Radiatori.
- - DG 80°C(potis)/40°C(povrat) -> Grejni sistem 70°C(flow)/40°C(return) -> Tip sistema: Radiatori.
- - DG 60°C(potis)/30°C(povrat) -> Grejni sistem 55°C(flow)/30°C(return) -> Tip sistema: Radiatori.
- - DG 45°C(potis)/35°C(povrat) -> Grejni sistem 35°C(flow)/30°C(return) -> Tip sistema: Podno grejanje.

Sistem potrošne tople vode (PDV) će se baviti npr. problemima legionele vezanim za korišćenje niskih temperatura

Nove tehnologije

WP3 će razviti podsisteme za kritične delove ULT DH mreže koji nisu komercijalno dostupni. To su:

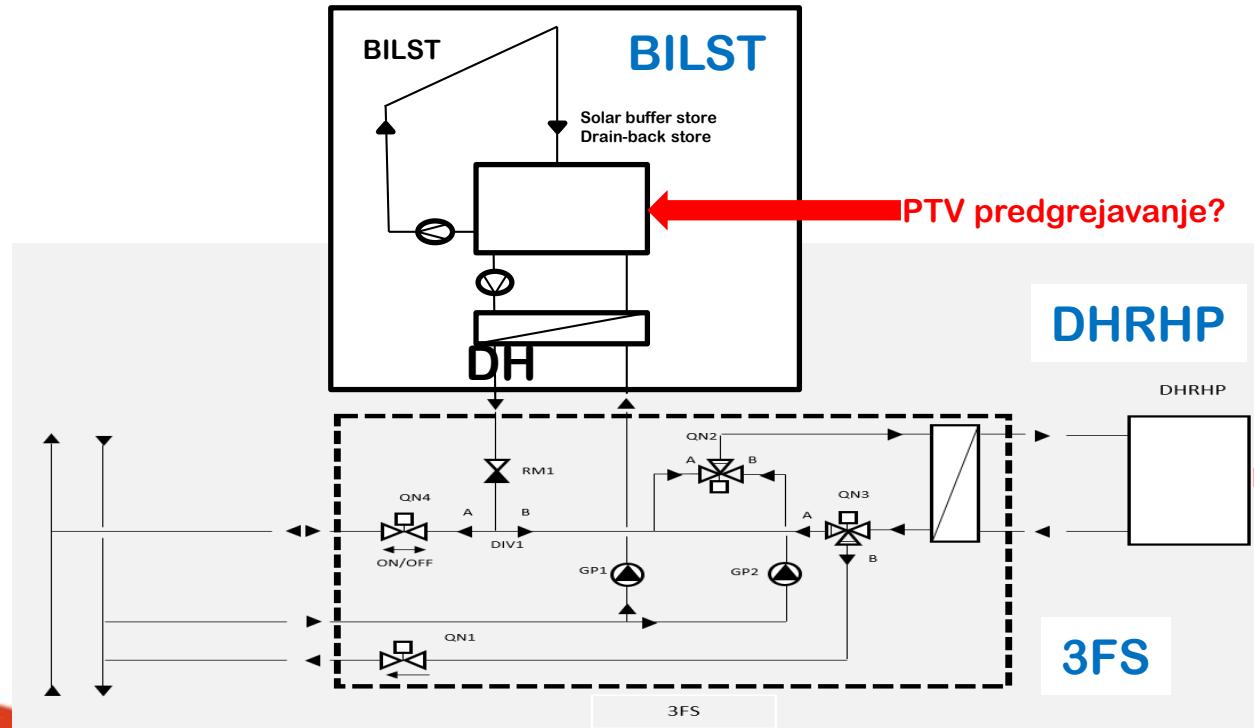
- Podstanica sa tri funkcije (3FS)
- Solar – termal sistemi ugrađeni u zgrade (BILTST)
- Koncept reverzibilne toplotne pumpe za primarni krug povezan sa GD (DHRHP).

**Definicija šema povezivanja na DG i internal HVAC sistemi u zgradama,
Procena energetskog učinka, prototipovi izgradnja i ispitivanja.**

**Krajnji cilj WP je postizanje besprekorne integracije sa konceptom RELaTED
ULT DH i šeme za prelazak razvijene u WP2,
i isporuka prototipova na sve demonstracione lokacije u Evropi.**

Nove tehnologije

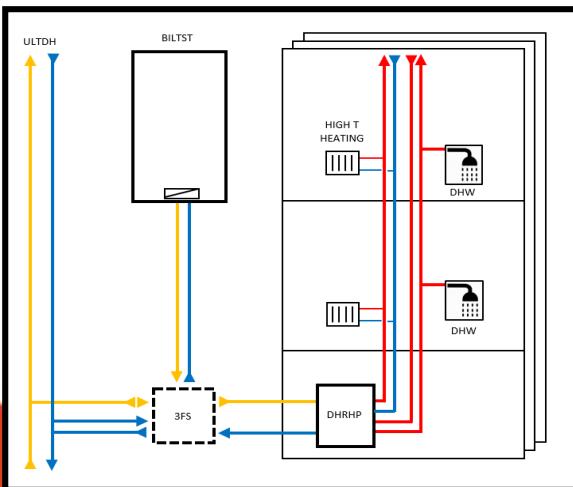
Zadatak 3.3 Razvoj 3FS sistema(Matteo, METRO THERM)

Aktivnosti i dostignuća:

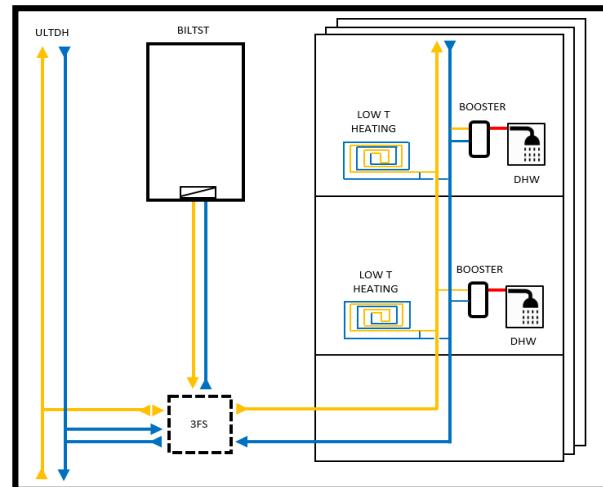
- Prvi deo izveštaja za D3.3.1 (Cilj 3.6) Opšta specifikacija za 3FS sistem(e) nacrt
- Predloženi su različiti 3FS dijagrami protoka u zavisnosti od:
  - DG temperature (ULTDH u odnosu na LTDH)
  - Tipa zgrada(postojeće u odnosu na nZEB)
  - Dostupnost obnovljivih izvora toplotne energije (sa BILST ili bez)

ULT DH

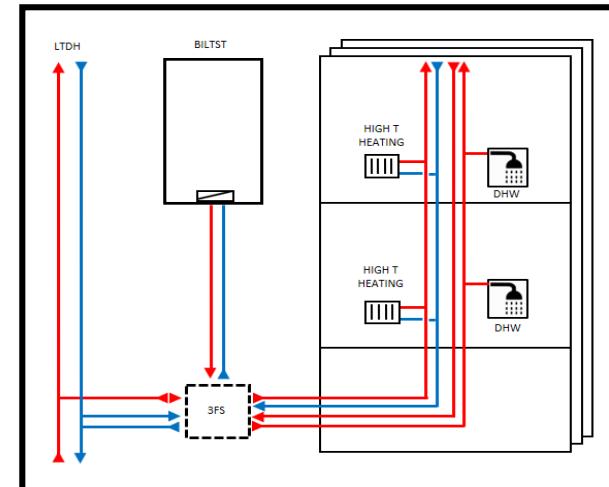
Postojeći

ULT DH

nZEB

LTDH

Postojeći

Demonstraciona lokacija Beograd, Srbija

Daljinsko grejanje Beograda u okviru
BEOELEKTRANA,

- Instalisani kapacitet oko 3GW
- 60 toplotna izvora
- Mreža daljinskog grejanja 750 km
(povećava se svake godine)

Aktivnosti u okviru RELaTED:

- 5 stambenih blokova (Vinogradski Venac 36)
- O.Š. Ujedinjene nacije (Borova 8)
- Velike intervencije u mreži. Prenosni vodovi i proizvodna postrojenja

Demonstraciona lokacija Beograd, Srbija

Podstanica Vinogradski Venac 36

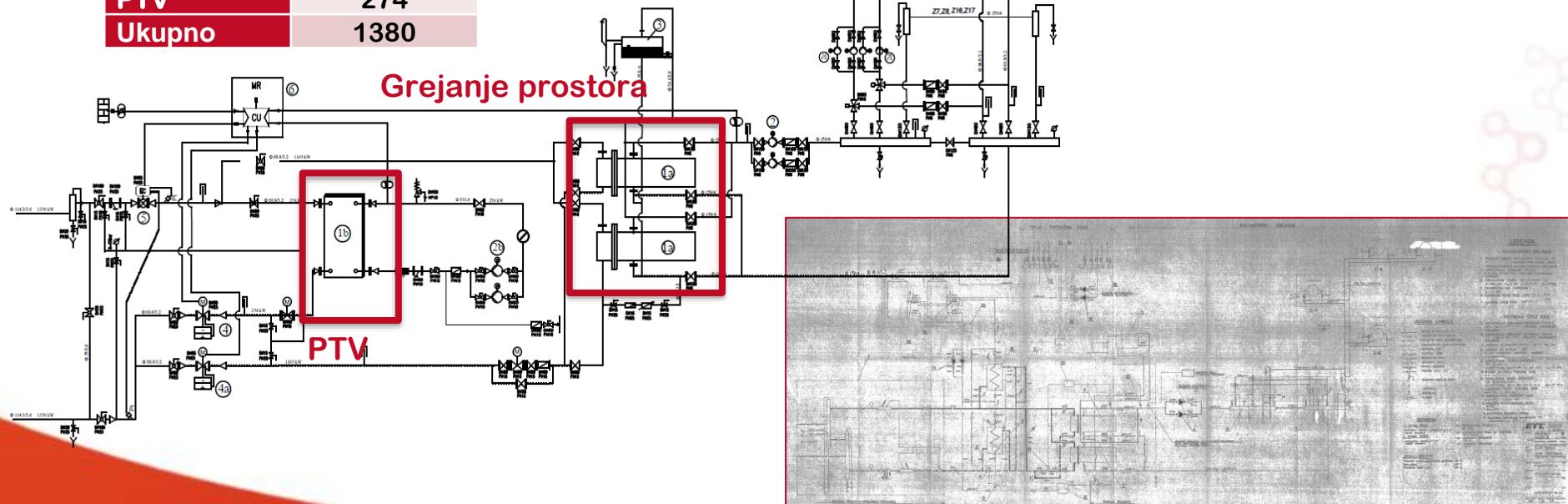

Demonstraciona lokacija Beograd, Srbija

Podstanica Vinogradski Venac

36

Podsistem	Power [kW]
Radiatori	1.105
PTV	274
Ukupno	1380

Demonstraciona lokacija Beograd, Srbija

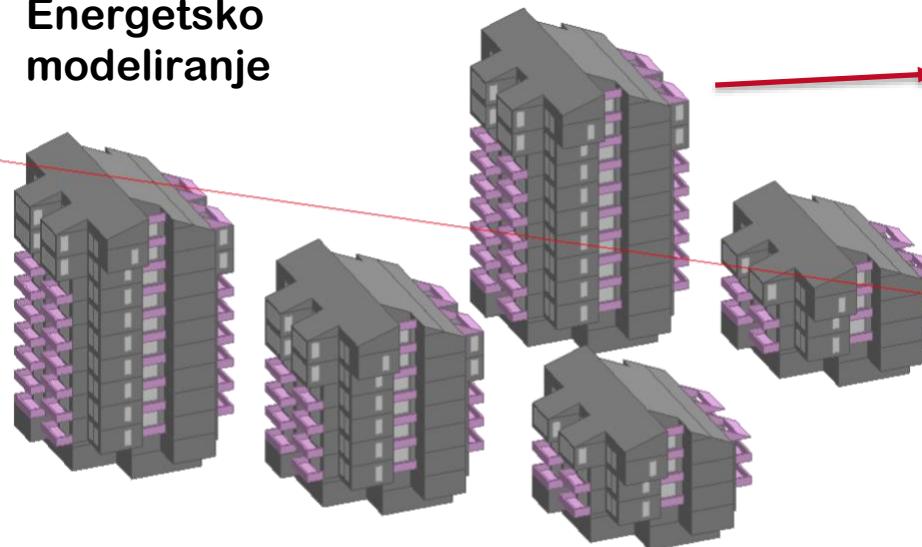
Substation Vinogradski Venac 36

Radni uslovi	Primarni krug	Sekundarna strana
grejanje	Strana daljinskog grejanja	Radijatorsko grejanje
Tpotis [C]	120	80
Tpovrat [C]	65	60
Nominalni protok	18,07	62
Radni uslovi	Primarni krug	Sekundarni krug
PTV	Strana DG	PTV
Tpotis [C]	65	50
Tpovrat [C]	22	10
Nominalni protok [m ³ /h]	5,61	7,8

Demonstraciona lokacija Beograd, Srbija

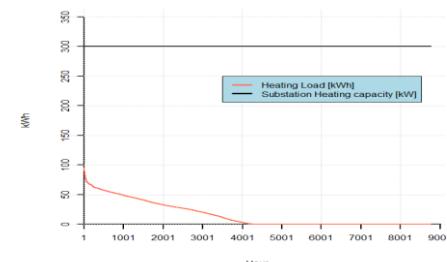
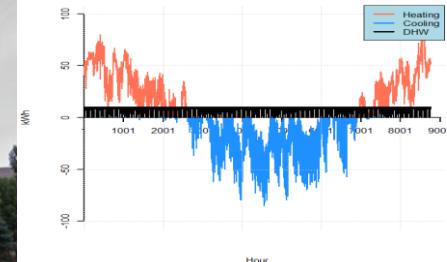
Energetsko modeliranje

Vinogradski Venac 29

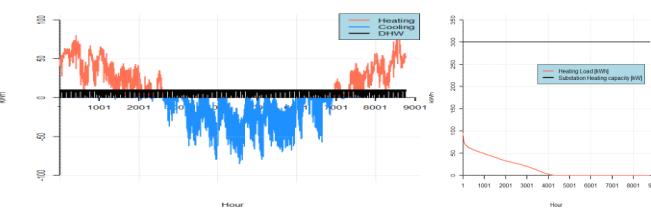
Prizemlje + 9
38 satnova

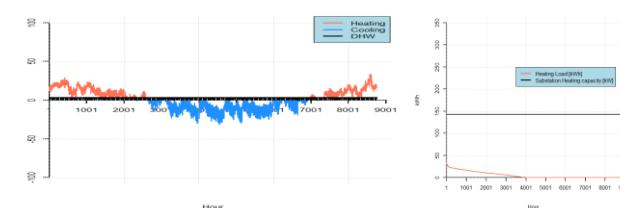
Demonstraciona lokacija Beograd, Srbija

Analiza konzuma za grejanje i hlađenje

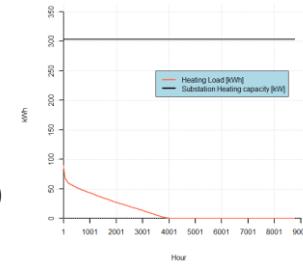
Vinogradski Venac 29

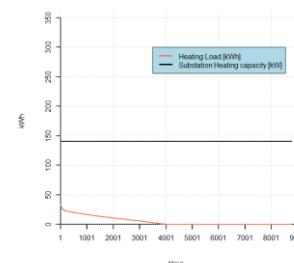
Vinogradski Venac 31

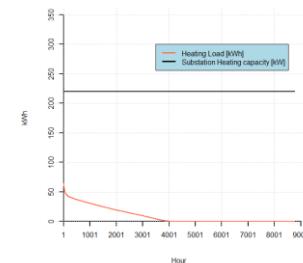
Vinogradski Venac 36

Vinogradski Venac 40

Vinogradski Venac 38

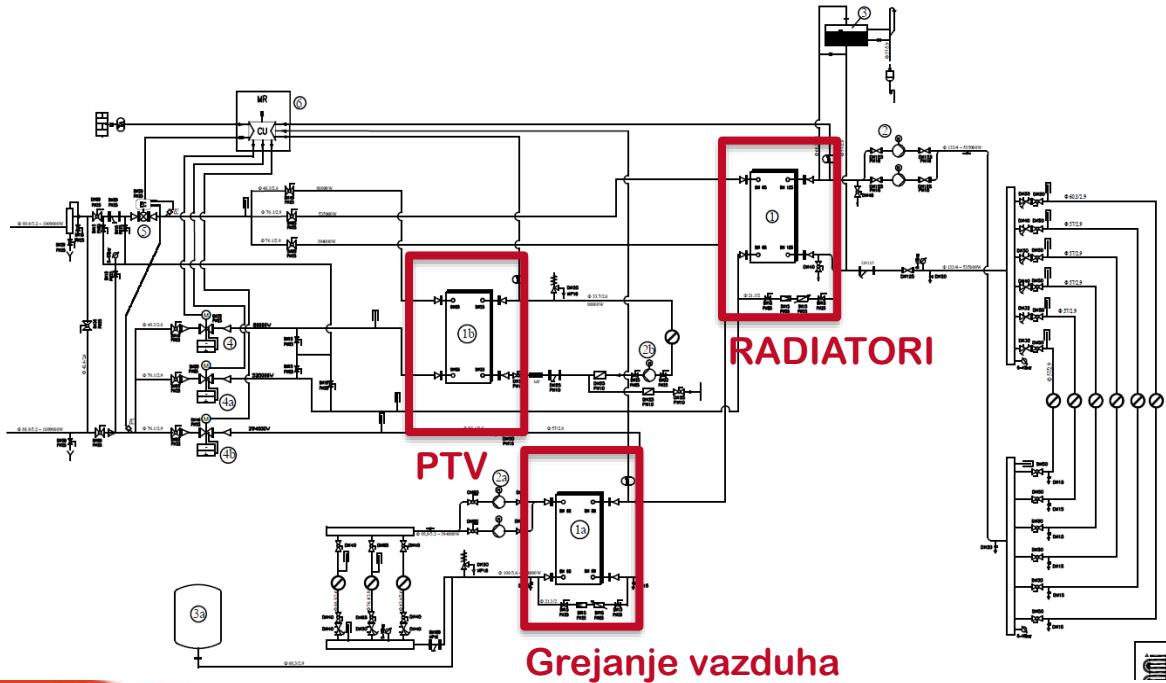
Demonstraciona lokacija Beograd, Srbija

Podstanica Borova 8 – O.Š. „Ujedinjene nacije“

Demonstraciona lokacija Beograd, Srbija

Podstanica Borova 8 – O.Š. „Ujedinjene nacije“

Podsistem	Snaga [kW]
Radiatori	550
Grejanje vazduha	400
PTV	140

Demonstraciona lokacija Beograd, Srbija

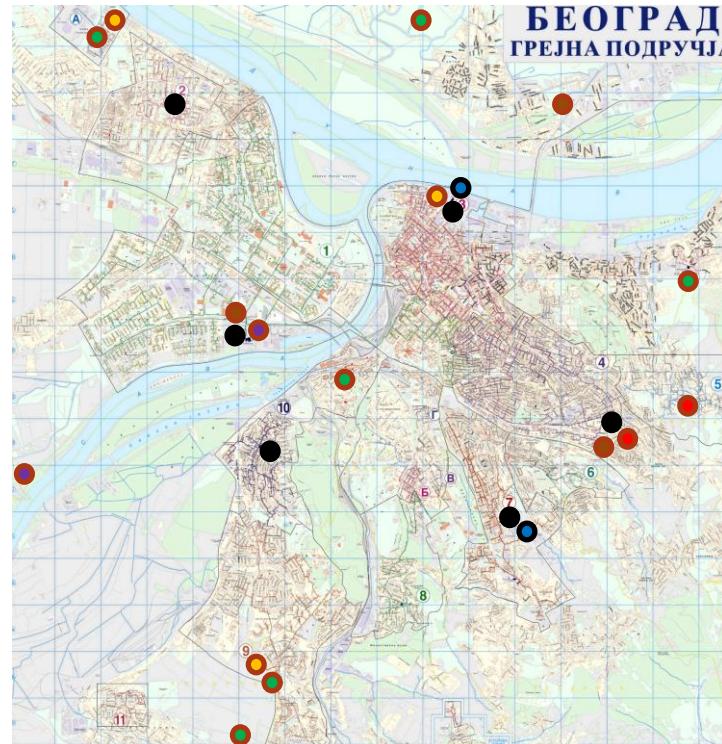
Podstanica Borova 8 – O.Š. „Ujedinjene nacije“

Koncept	Primarni krug	Sekundarni krug
	DG strana	Radijatorsko grejanje
Tpotis [C]	120	80
Tpovrat [C]	65	60
Nominalni protok	8,8	30,1
Koncept	Primarni krug	Sekundarni krug
	DG strana	Grejanje vazduha
Tpotis [C]	120	80
T povrat [C]	65	60
Nominalni protok	6,4	20
Koncept	Primarni krug	Sekundarni krug
	DG strana	PTV
T potis [C]	65	50
T povrat [C]	22	10
Nominalni protok [m ³ /h]	1,62	2

Demonstraciona lokacija Beograd, Srbija

Dugoročni plan

- Elektrana
- Energija iz otpada
- Solar termal
- Biomasa
- CHP
- Geotermal
- Toplotna pumpa

Demonstraciona lokacija Beograd, Srbija

Plan delovanja

Vinogradski Venac

- Smanjenje radnih temperatura u mreži
  - Proveravanje komfora u kritičnim stanovima
  - Izračunati toplotni bilans mreže

O.Š. Ujedinjene nacije

- Rekonstrukcija podstanice3FS
  - Potencijalno povećanje protošnje PTV
- Ugradnja BILTST
  - Kosi krov okrenut istoku
- Smanjenje opterećenja vezano za zamenu prozora (u toku)

Velike intervencije

- Uticaj na mešovitu proizvodnju

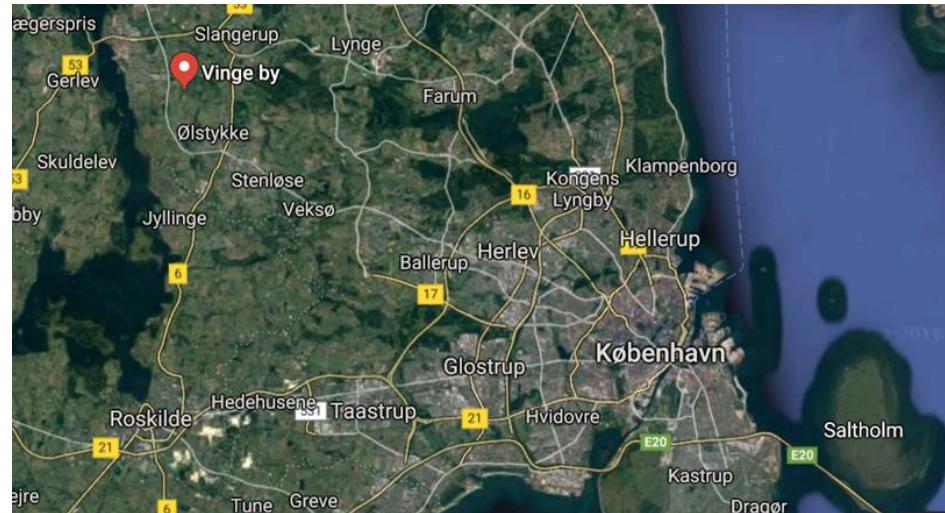
Demonstraciona lokacija u Vinge, Danska

Vinge:

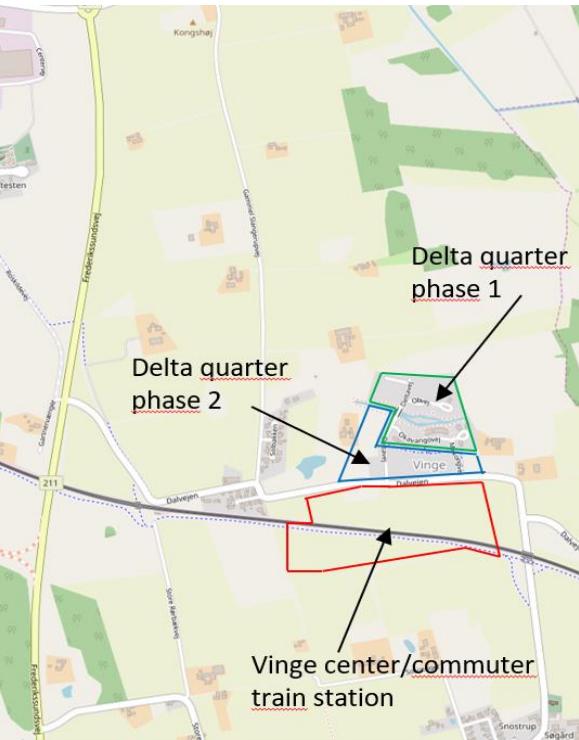
- Planirani novi grad (predgrađe Kopenhagena) od oko 20.000 ljudi sa direktnim vozom do Kopenhagena.
- Smešten u opštini Frederikssund i oko 40 km od Kopenhagena.

VESTFOR (Vestforbrænding):

- Najveća danska kompanija za upravljanje otpadom sa 330 zaposlenih i koja je u vlasništvu 19 opština u području Kopenhagena.
- Usluge pruža za oko 900.000 ljudi i 60.000 preduzeća. Godišnje ima 1 milion tona otpada za reciklažu ili gorivo za proizvodnju energije.
- DG se snabdeva kompanija, škola, kuća i zgrada u zoni u obliku trougla koje pripada gradovima Lyngby – Herlev – Maaloev (Måløv).

Vinge – Studija slučaja

Demonstraciona lokacija u Vinge, Danska

Plan delovanja

Obim delovanja:

- Conversion of the LT DH to the ULT DH concept (reduction of the supply temperatures from 60 to 45- 50°C).
- Assessment of DH performance
  - Variations with the progressive population of the area with additional buildings.
  - Scalability of the ULT DH concept for new urban developments
  - Adaptations to the steady increase of energy demand
- Deployment of BoosterHPs & BILTST in buildings at planning stage (depends of final-user interests).

Demonstraciona lokacija TARTU, Estonija

- 100 000 Stanovnika u gradu Tartu**
- 1687 Zgrada povezanih na DG mrežu**
- 500 GWh Godišnja prodaja TE**
- 190 GWh Godišnja proizvodnja struje**
- 240 MW Vršni konzum za DG**
- 176 km Dužima DG mreže**
- 24_{el}/62_t MW Kapacitet Bio CHP postrojenja**
- 95% TE proizvedene iz bio/local goriva**
- 14 MW Instalisan kapacitet za hlađenje**
- 3 Postrojenje za daljinsko hlađenje**
- 3,85 km Dužina mreže za daljinsko hlađenje**

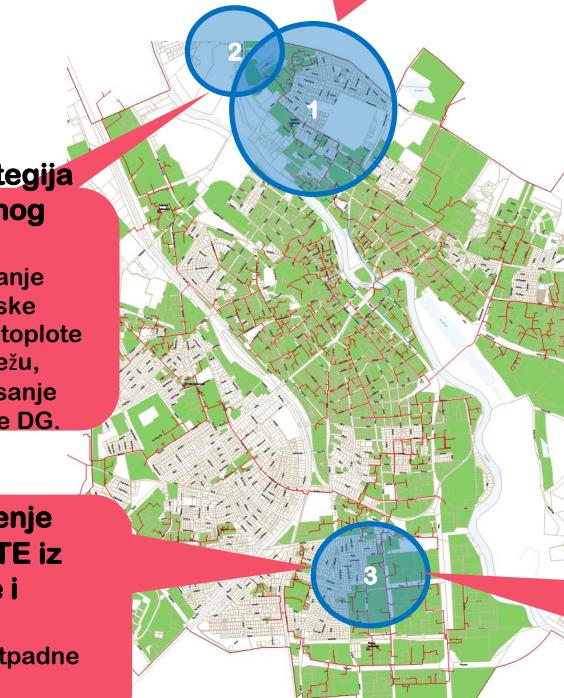
Demonstraciona lokacija TARTU

1. Implementacija principa niske temperature u DG u oblasti Tarkon. Praćenje ponašanja korisnika DG mreže Tuglase nalaženje najboljeg mogućeg rešenja za snižavanje temperature u postojećoj mreži DG.
2. Implementacija strategije otvorenog DG korišćenjem voška TE od industrijskih korisnika. U toku su pregovori sa dva industrijska klijenta, potencijal otpadne TE 0,3MW i 0,3..1MW.
3. Nalaženje viska topline iz hlađenja i plasiranje u DG mrežu
4. Nalaženje rešenja i uzimanje TE iz kanalizacije. Tu 0,8..1 MW vode temperature 42 °C ide iz kanalizacije u bio CHP postrojenje

1. Potentialna površina za ispitivanje rada sa niskom temperaturom (Tarkon)

Postojeće temperature 75/48°C (105/60 °C tokom vršnog perioda)

Ciljana temperatura potisa
60..65 °C

2. Strategija otvorenog DG

Preuzimanje industrijske otpadne toplote u DG mrežu, promovisanje strategije DG.

y.

3. Korišćenje otpadne TE iz industrije i hlađenja.

Uzimanje otpadne toplote iz štamparije.

4. Otpadna toplota se vraća u mrežu DG

0,8..1,0 MW otpadna toplota iz otpada CHP vraća se u mrežu DG pomoću toplotnih pumpi

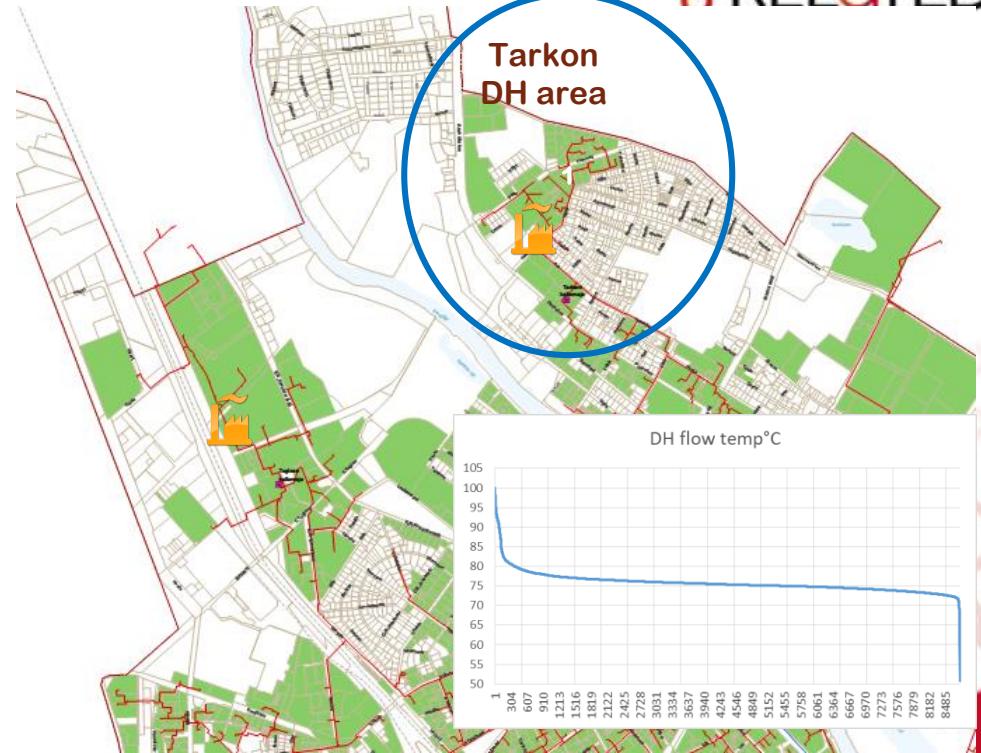
4

2. Strategija otvorenog DG

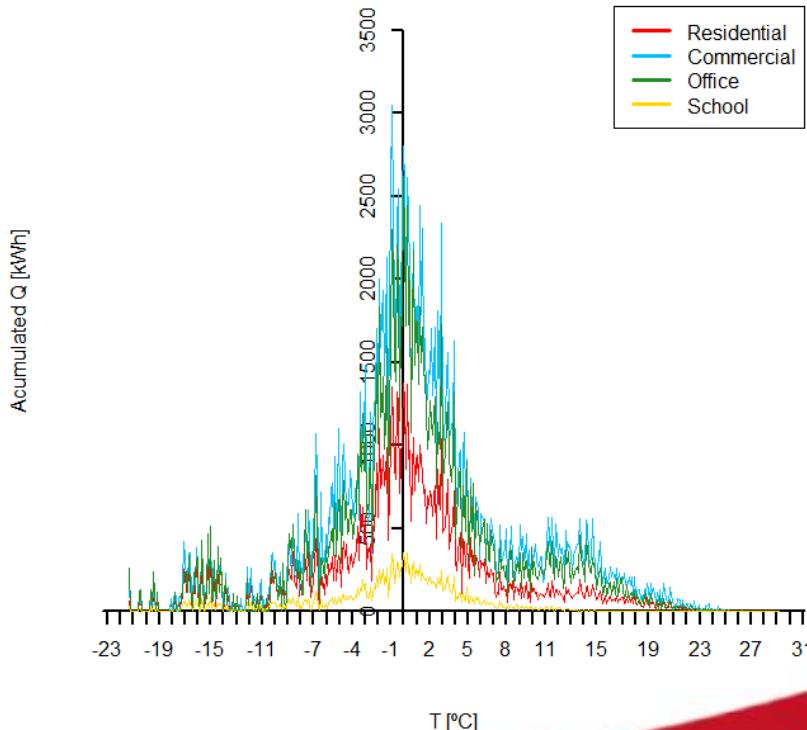
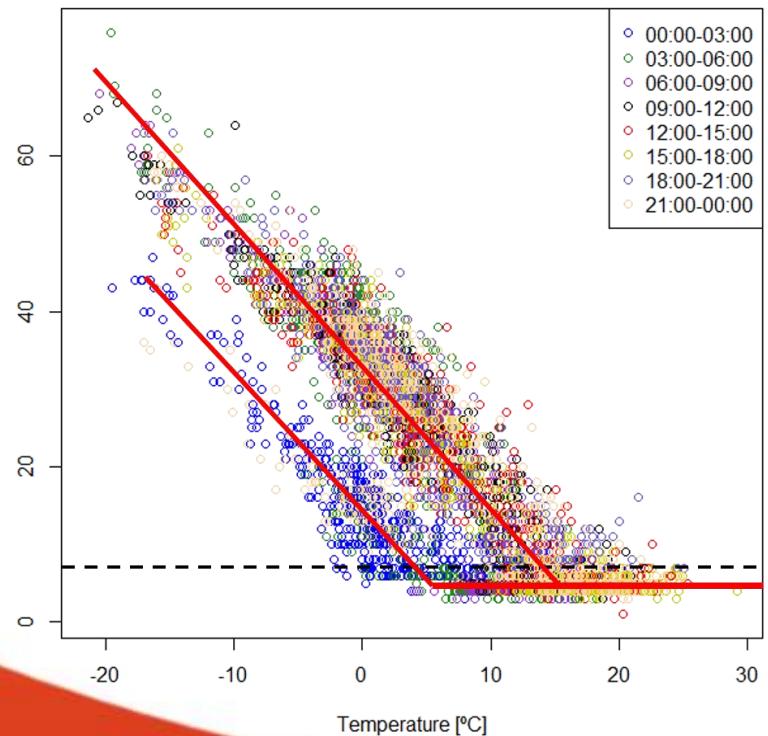
Preuzimanje industrijske otpadne toplote u DG mrežu, promovisanje strategije DG.

Demo lokacija niske temperature u Tartu-u

1. Konceptne temperature će se sprovesti u oblasti Tarkon (41 klijent, 5,4MW). U toku je izrada analiza i projekta tehničkog rešenja
2. Postojeće temperature 75/48 °C uglavnom i 105/60 °C tokom vršnog perioda (spoljna temp. jako niska)
3. Naći način da se smanji temperatura potisa za 10..15 °C
4. Naći koristi nastale zbog snižavanje temperature (uštede, smanjenje CO2)
5. Moguća delovanja na demo lokaciji
  - Daljinska očitavanja (Temp, pritisak, opterećenje, itd) od korisnika
  - analize
  - Pumpna stanica sa diktir pumpom
  - Neki demo slučajevi unutar demo lokacije

U toku je procena opterećenja, podstanica i mreže

Korišćenje viška / otpadne toplote u daljinskom grejanju

1. Upotreba industrijskog viška toplote u DG

- U toku projektovanje za slučaj štamparije. 350kW otpadne toplote se koristi u DG, rešenje za grejanje sa 3F podstanicama.
- Slučaj vezan za prehrambenu industriju je u pregovorima. Ovde je dostupno 300-400kW sa temperaturom vode od 30°C (sada ide u kanalizaciju). Rezultati pregovora su još uvek neizvesni (mala je zainteresovanost fabrike, a visoki investicioni troškovi)

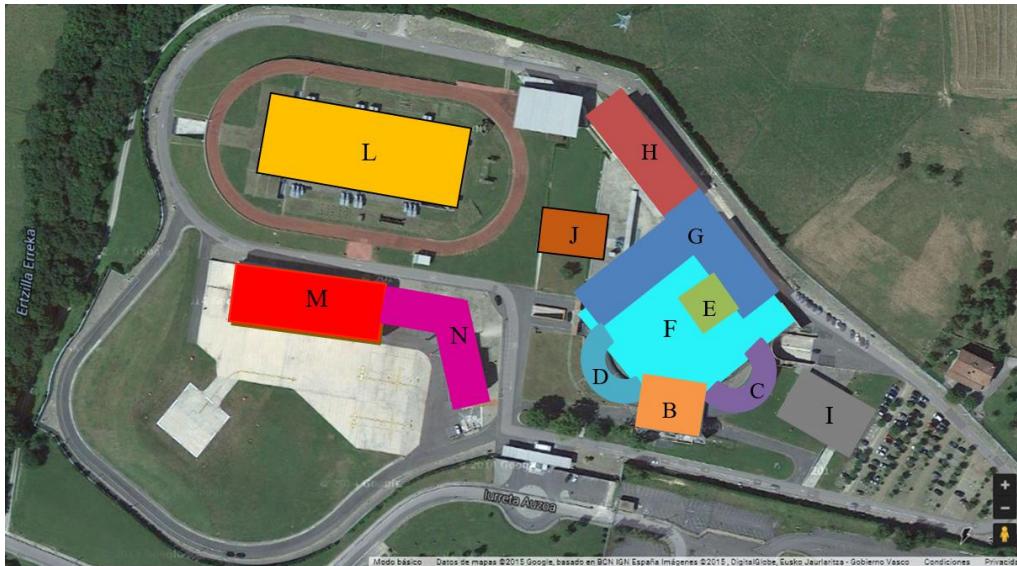
2. Korišćenje viška toplotne energije iz hlađenja

- Sada uglavnom toplotna energija iz hlađenja ide u atmosferu
- Ideja da se nađu klijenti za našu oblast daljinskog hlađenja i iskoristi višak toplotne energije u DG

3. Korišćenje 0,9 MW toplotne energije iz kanalizacije u Bio CHP postrojenju.

- Topla otpadna voda (43°C) izlazi iz kondenzatora dimnih gasova (iz bio goriva)
- Tehnička rešenja i glavni PID su spremni. Nabavka i izgradnja su planirani tokom leta – jeseni 2018

Demonstraciona lokacija IURRETA, Španija

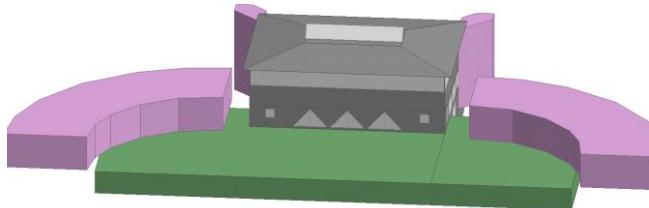

Glavne karakteristike :

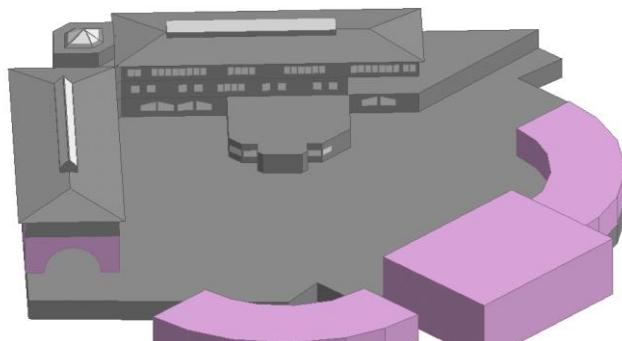
- Grupa zgrada u vlasništvu baskijske vlade (izgrađene između 1994 i 2001).
- U kompleksu su smeštene policijske jedinice, jedinica za vanredne situacije, spašavanje i interventne jedinice.
- Ima više od 14 višespratnih zgrada sa različitim karakteristikama i upotrebama (kancelarije, smeštaj, sobe za obuku, sportski objekti, bazen i heliodrom).

Demonstraciona lokacija IURRETA, Španija

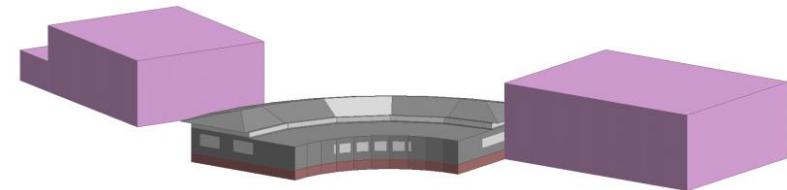
Energetsko modeliranje

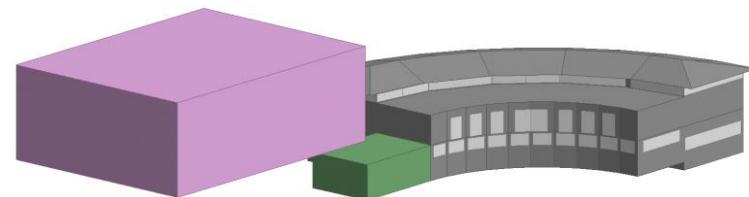
Zgrada B

Zgrade E,F,G

Zgrada C

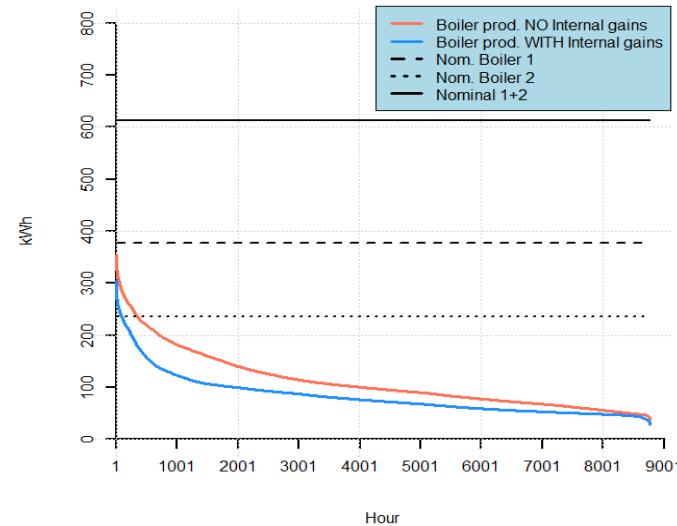
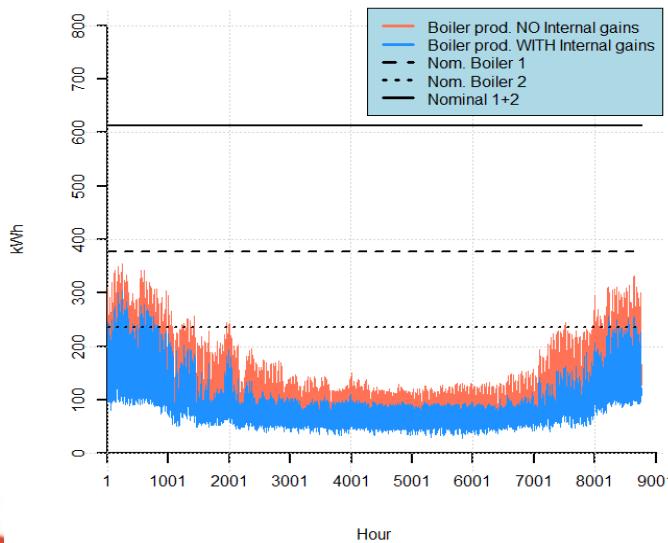
Zgrada D

Demonstraciona lokacija IURRETA, Španija

Analiza konzuma za grejanje i hlađenje

Toplotno opterećenje centralizovanje kotlarnice

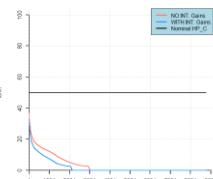
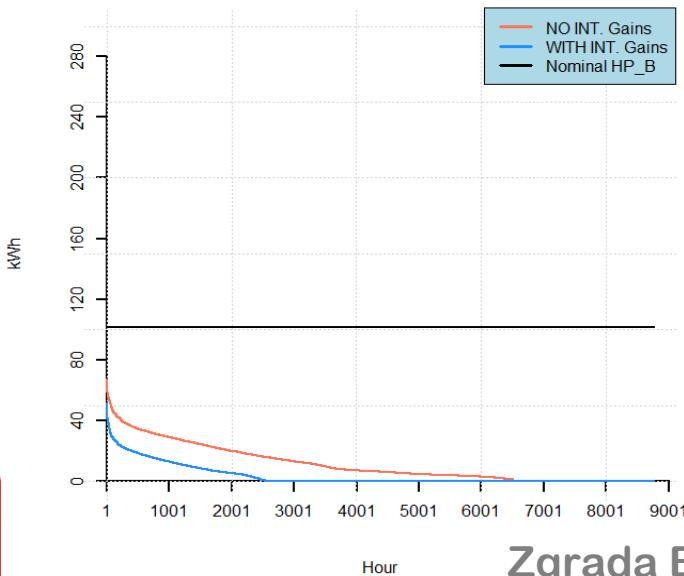

Demonstraciona lokacija IURRETA, Španija

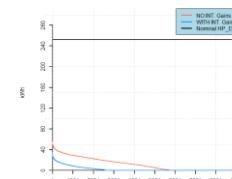
Analiza konzuma za grejanje i hlađenje

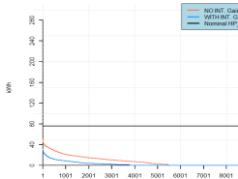
Toplotno opterećenje lokalnih toplotnih pumpi

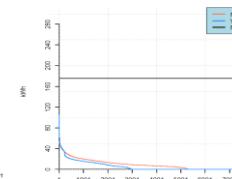
Zgrada C

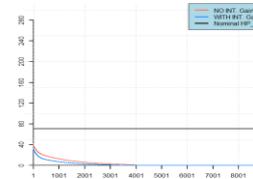
Zgrada D

Zgrada H

Zgrada I

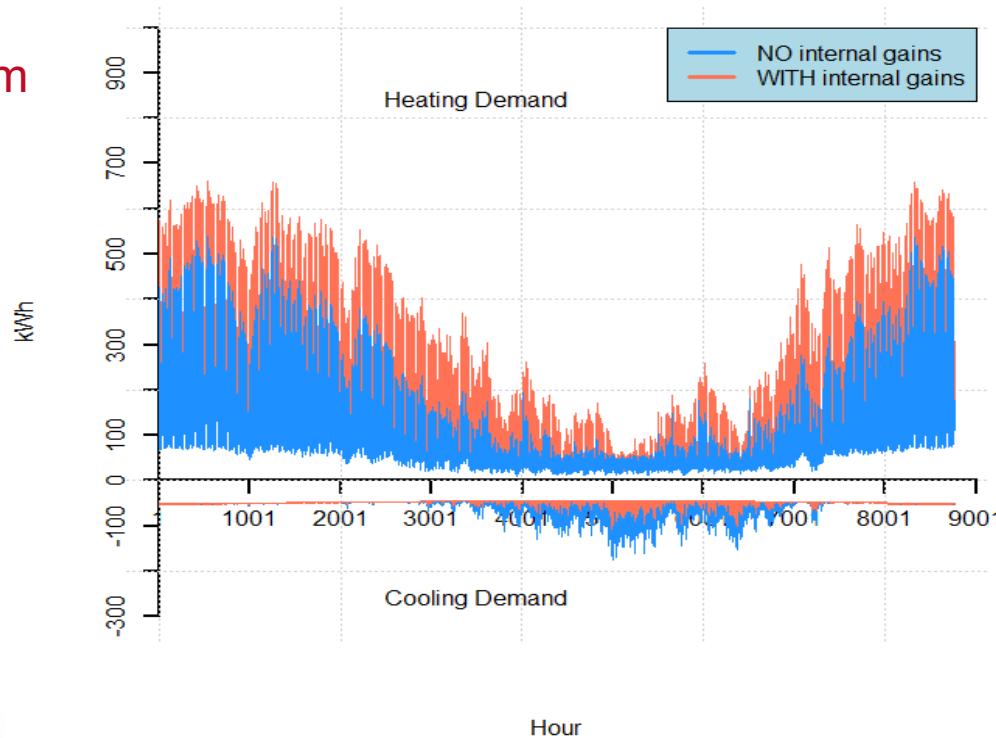
Zgrada N

Demonstraciona lokacija IURRETA, Španija

Analiza konzuma za grejanje i hlađenje

Ukupni konzum za
grejanje /hlađenje u celom
okrugu

Demonstraciona lokacija IURRETA, Španija

Dugoročni plan implementacije

Delimično van projekta RELaTED

- **Adaptacija toplana sa različitim sistemima za proizvodnja toplote u kaskadnim nivoima temperature** (visoka temperatura za opterećenje PTV, niža temperatura za zagrevanje prostora)
- Dugoročno smanjenje **gustine toplotne energije** oblačenjem zgrada i rekonstrukcijom ventilacionog sistema (>30 godina)
- **ULT konverzija DG mreže.** Smanjenje radne temperature distributivne mreže u opsegu 40-45°C.
  - Uzimajući u obzir relativno niska toplotna opterećenja u sektor, smanjenje temperature od ~10°C se direktno može postići bez fizičkih modifikacija
  - **Postojeći radijatori** treba da se zamene **priklučnim jedinicama niske temperature**. Treba forsirati Fan-coils i visoko efikasne radijatore.
  - U budućnosti fan-coils će se koristiti za grejanje kao i hlađenje koristeći energiju koja dolazi iz sabirnog toplovoda.

Demonstraciona lokacija IURRETA, Španija

Dugoročni plan implementacije

- **Integracija reverzibilnih toplotnih pumpi (DHRHPs) koje zamenjuju postojeće toplotne pumpe.** Ovim se omogućava usklađenost sa postojećim distributivnim nivoima u zgradama sa nižim temperaturama potisa u DHW postrojenju.
- Densifikacija mreže Dg sa povezivanjem **trenutno izolovanih HVAC postrojenja** i novih integrisanih DHRHP. Povezivanje sa mrežom će se biti reko podstanica sa tri funkcije.
- **Integracija** različitih izvora distribuirane energije (**DER**), uključujući BILTST sistem.
- **Podešavanje centralizovanih regulacionih sistema** kako bi se omogućila optimizacija rada sistema. Adaptacija strategija regulacije kako bi se obezbedilo maksimalno korišćenje BILTST i kapaciteta toplotnih pumpi.
- Podstanice za kotlovsко postrojenje za **Ground-Source Heat Pumps**.

Kontakt

Bojan Bogdanović

JKP „Beogradske elektrane“

bojan.bogdanovic@bgdel.rs

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research
and innovation programme under grant agreement No 768567